

Reformopinionen i Sverige 2001

Grev Turegatan 19
Box 5234, 102 45 Stockholm
08-587 865 20
www.reforminstitutet.nu
info@reforminstitutet.nu

Reformtankar 3 - 2001

©Författaren och Reforminstitutet 2000.

Reforminstitutet arbetar med att formulera konkreta reformförslag inom några politiska områden i nära dialog med näringsliv, politik och akademi.

*Reforminstitutet utger två publikationer; dels arbetskopior i serien **Reformtankar** och dels böcker i serien **Reformera**.*

Innehållsförteckning

<i>Innehållsförteckning</i>	3
<i>Förord</i>	5
<i>Om undersökningen</i>	4
<i>Reformvilja</i>	6
<i>Välfärdstjänsterna</i>	8
<i>Äldreomsorgen</i>	8
<i>Sjukvården</i>	10
<i>Skolan</i>	14
<i>Arbetsmarknaden</i>	16
<i>Bilaga 1 Undersökningens genomförande</i>	20

Om undersökningen

SKOP, Skandinavisk opinion ab, gör regelbundna undersökningar bland personer bosatta i hela riket. Mellan den 4 och 22 mars 2001 intervjuades drygt 1 000 personer på uppdrag av bland andra Reforminstitutet.

Resultaten redovisas i denna rapport. Undersökningens genomförande framgår av Bilaga 1. Tabellbilagan kan beställas av Reforminstitutet på telefon 08-587 865 20.

Ansvarig för undersökningen på SKOP är Örjan Hultåker.

Förord

Det finns ett betydande stöd för reformer i det svenska samhället. Allra tydligast kommer detta stöd till uttryck inom de områden där det i dag pågår en debatt och en konkret reformprocess som innebär ökat utrymme för den enskildes rådighet över sin egen välfärd.

Det framgår mycket tydligt av den opinionsundersökning som Reforminstitutet låtit Skop utföra. Ett av syftena med denna undersökning har varit att undersöka var stödet för reformer är som störst men också att se om reformer som innebär förändringar av rådande strukturer har ett folkligt stöd.

Resultatet är på dessa punkter mycket klart. Det är inom välfärdstjänsternas område som intresset för reformer är som starkast uttalat. Det är också mycket tydligt att förändrade strukturer som innebär att den enskilde får en ökad möjlighet att styra över sin egen välfärd har ett mycket starkt stöd. Det är värt att notera att stödet för reformer och förändringar förefaller vara som störst inom de områden där den enskilde kunnat se i konkreta termer hur förändringen kan se ut.

Så anser de allra flesta att skolpeng ger en högre kvalitet i skolan, att fler alternativ inom sjukvården ger både bättre vård och bättre förutsättningar för dem som arbetar inom vården. Detta gäller i stort sett oberoende av vilken partitillhörighet den enskilde har. Uppfattningen att vården blir bättre av ökad konkurrens och fler arbetsgivare, att skolan mår väl av flera alternativ och att man skall kunna välja sin äldreomsorg förefaller bland väljarna inte längre vara en politisk fråga utan en fråga om verklighetsupplevelse och rimlighet.

Reformagendan blir på detta sätt tydlig inom de områden där öppningarna redan har gjorts. Här finns det skäl att gå vidare och möta den efterfrågan på reformer som finns. Samtidigt finns det också skäl att i konkreta former visa hur reformer som gör det bättre för den enskilde också kan göras inom andra områden. Det är de konkreta alternativen som ger den enskilde en möjlighet att ta ställning. Den uppgiften kommer Reforminstitutet att arbeta med i sitt fortsatta arbete.

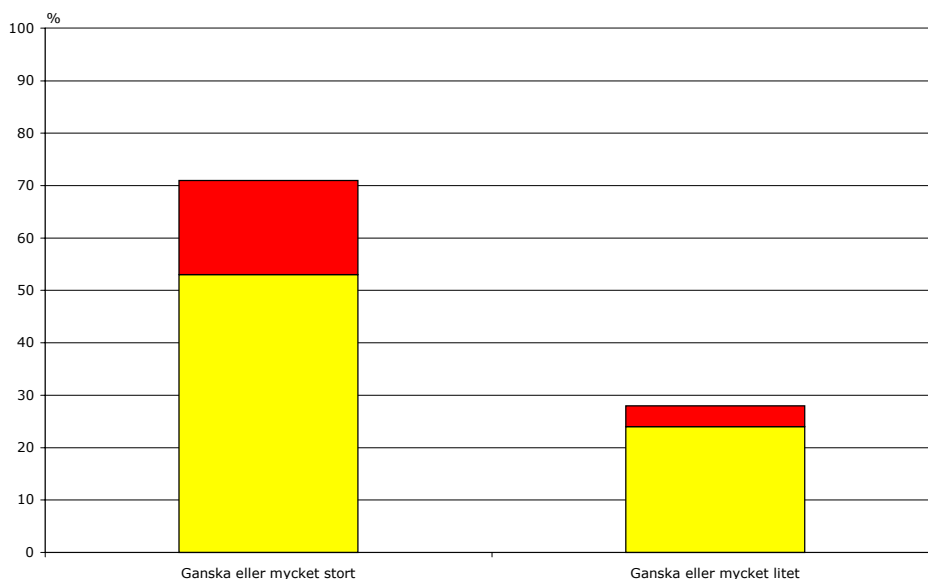
Gunnar Hökmark

vd

Reformvilja

Viljan att förändra är stark i Sverige; 71 procent av de tillfrågade i denna undersökning svarar att behovet av förändring i dagens Sverige är mycket eller ganska stort. Var tredje uppger att de känner förväntan inför tanken på förändringar, medan var femte känner oro. En tredjedel känner båda delarna. Betydligt fler yngre än äldre känner förväntan. Även om människor kan syfta på olika slags förändringar, så speglar det starka stödet för förändringar ändå till viss del förtroendet för det välfärdssystem som finns i Sverige i dag.

Diagram 1 Vad tycker du? Hur stort är behovet av förändringar i dagens Sverige?

Av de 18 procent som bedömer behovet av förändringar som mycket stort är fler sysselsatta i offentlig sektor än i privat sektor. Det finns ingen skillnad mellan olika inkomst kategorier. 53 procent av de tillfrågade menar att förändringar är ganska nödvändiga.

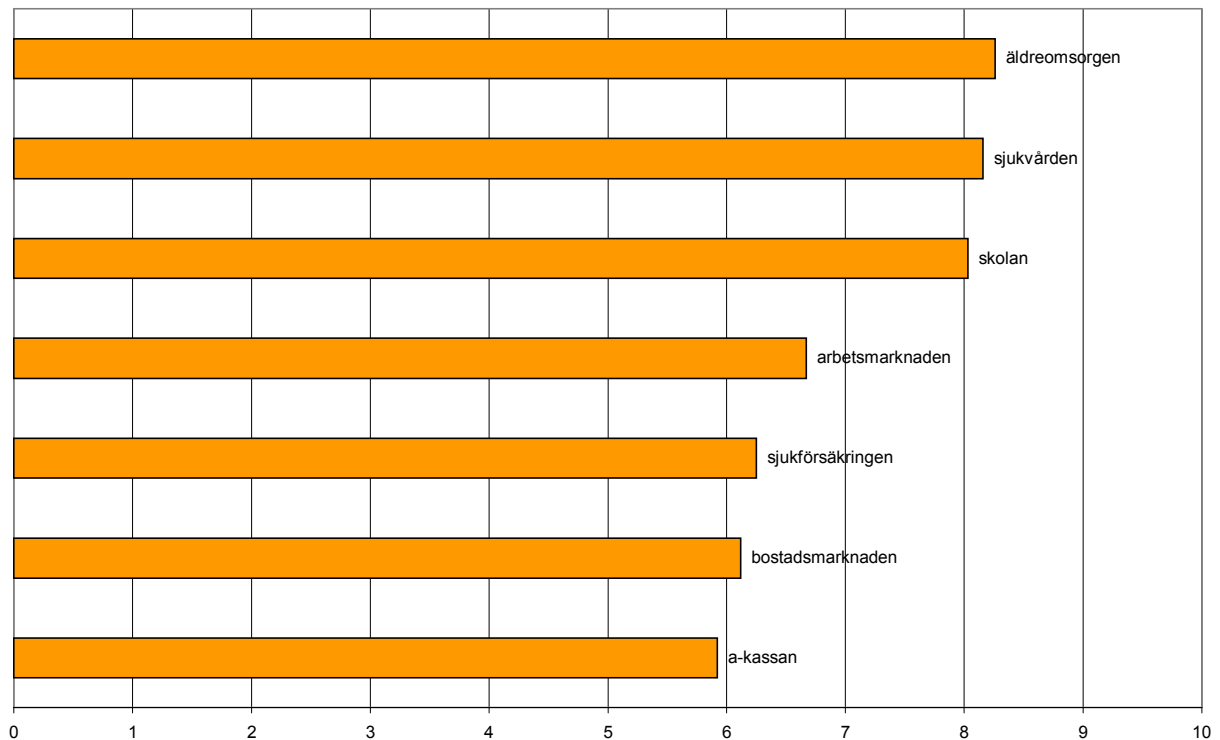
Tabell 1 Vad tycker du? Hur stort är behovet av förändringar i dagens Sverige? (procent)

Rikspolitisk sympati	Mycket eller ganska stort	Mycket eller ganska litet	Vet ej
Moderaterna	81	20	0
Folkpartiet	78	23	0
Centerpartiet	60	38	2
Kristdemokraterna	83	16	1
Socialdemokraterna	61	37	2
Vänsterpartiet	71	27	2
Miljöpartiet	66	32	2

Välfärdstjänsterna står i fokus

Det välfärdsområde som är i störst behov av förändring, enligt de intervjuade, är äldreomsorgen, tätt följt av sjukvården och skolan. Det är alltså välfärdstjänsterna som av de flesta bedöms som i störst behov av olika förändringar. Även om övriga undersökta områden också bedöms vara i behov av förändringar så är skillnaden påtaglig. En förklaring till detta kan möjligen vara att de flesta människor på ett eller annat sätt kommer i kontakt med välfärdstjänsterna och därför har en tydligare uppfattning om vad som krävs. En annan förklaring kan vara att mycket av den politiska debatten och det mediala strålkastarljuset varit riktat mot just välfärdstjänsterna under lång tid, i synnerhet sedan valrörelsen 1998. Detta förefaller alltså ha satt sina spår i den svenska opinionen.

Diagram 2 Hur stort är behovet av förändringar när det gäller ... (betygsskala där 1 är mycket litet och 10 är mycket stort, medelbetyg)

Förändringsbehovet bedöms som ungefär lika stort av alla grupper, även om en viss övervikt finns bland kvinnor och offentliganställda. Av dessa förefaller förändringsintresset vara större än i genomsnitt.

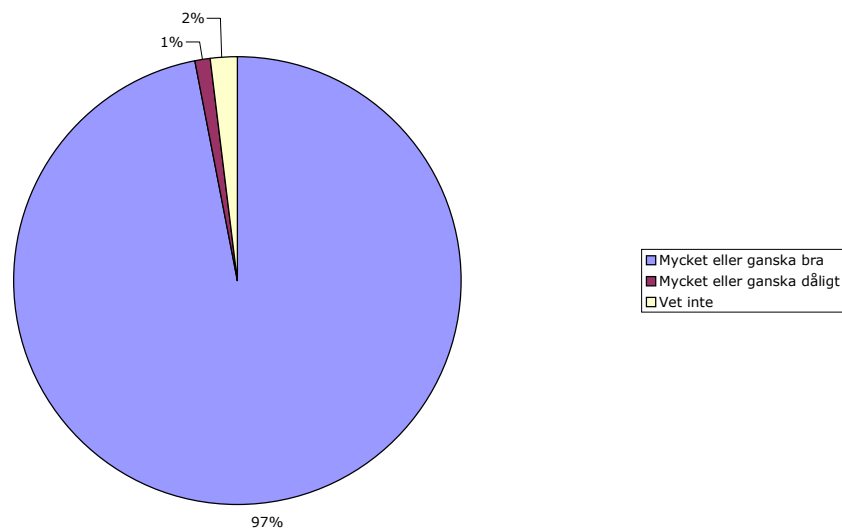
En annan observation, som är värd att nämna även om den inte förvånar, är att behovet av förändringar på bostadsmarknadens område bedöms som väsentligt viktigare av människor som är bosatta i Stockholmsregionen än i andra delar av landet.

Välfärdstjänsterna

Äldreomsorgen

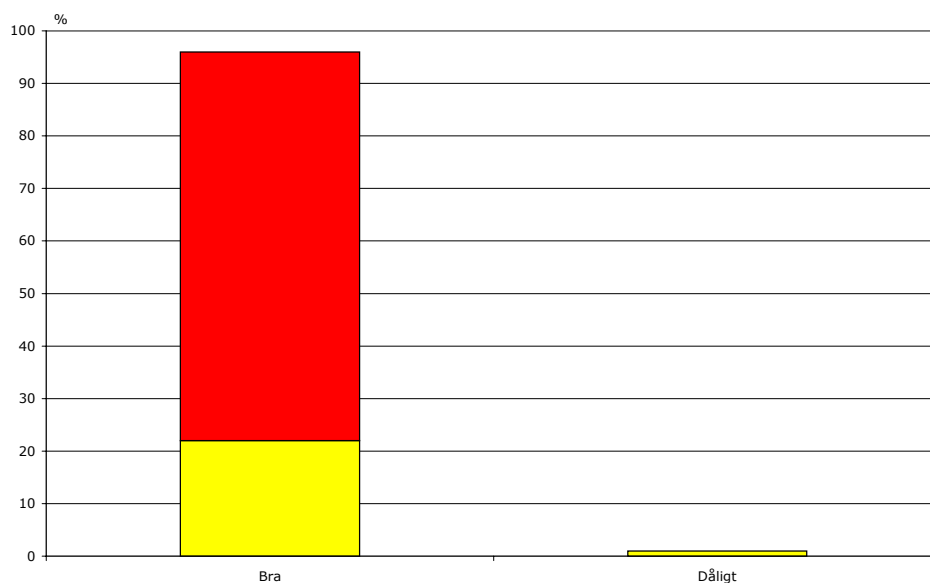
Den starkaste uppfattningen om att förändring behövs rör äldreomsorgen och hela 97 procent av de tillfrågade menar att det skulle vara mycket bra eller ganska bra (76 respektive 21 procent) om man själv hade möjlighet att välja äldreboende på äldre dagar.

Diagram 3 Vad tycker Du? Skulle det vara bra eller dåligt om Du själv hade möjlighet att välja vilken sorts äldreboende Du vill ha på äldre dagar?

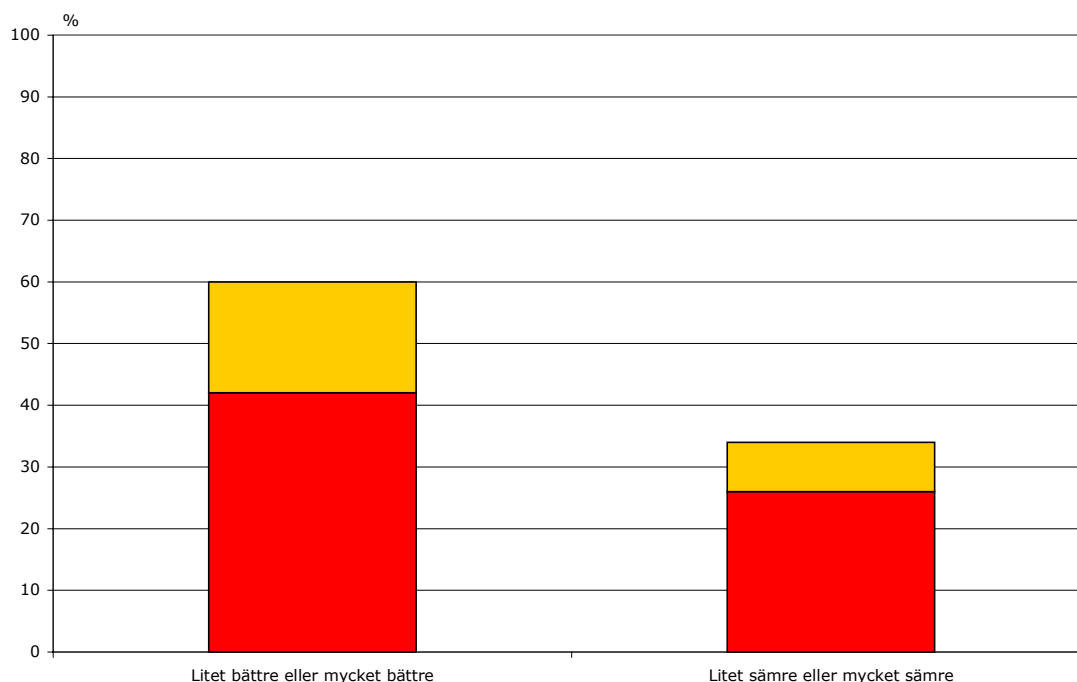
96 procent menar att det vore mycket eller ganska bra om man dessutom hade möjlighet att själv avgöra var i Sverige man skall ha sitt äldreboende.

Diagram 4 Skulle det vara bra eller dåligt om Du själv hade möjlighet att välja var i Sverige Du vill ha Ditt äldreboende på äldre dagar?

En majoritet av de tillfrågade anser också att äldreomsorgen skulle bli bättre om det fanns fler privata vårdgivare.

Diagram 5 Tror Du att äldreomsorgen skulle bli bättre eller sämre om det fanns fler privata vårdgivare?

Det är intressant att notera att en stor andel av dem som sympatiserar med socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet anser att äldreomsorgen skulle bli bättre om det fanns fler privata vårdgivare; 52, 57 respektive 46 procent svarar att äldreomsorgen skulle bli mycket eller litet bättre om det fanns fler privata vårdgivare inom äldreomsorgen.

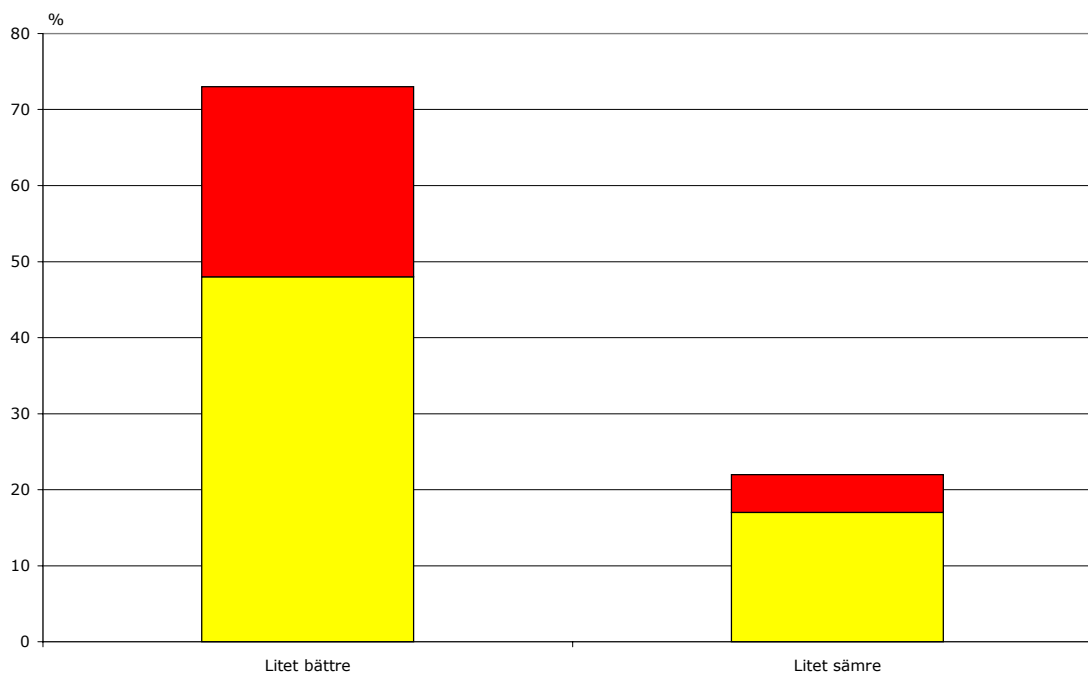
Tabell 2 Tror Du att äldreomsorgen i Sverige skulle bli bättre eller sämre om det var konkurrens mellan olika vårdgivare? (procent)

Rikspolitisk sympati	Mycket eller ganska bra	Mycket eller ganska dåligt	Vet ej
Moderaterna	87	10	3
Folkpartiet	76	20	4
Centerpartiet	72	21	7
Kristdemokraterna	86	10	4
Socialdemokraterna	70	26	3
Vänsterpartiet	64	34	1
Miljöpartiet	60	38	2

Det finns också en utbredd uppfattning om att äldreomsorgen skulle bli bättre om det fanns konkurrens mellan olika vårdgivare. Av de tillfrågade som sympatiserar med moderaterna anser 87 procent att äldreomsorgen blir mycket bättre eller litet bättre av konkurrens, av dem som sympatiserar

med folkpartiet anser 78 procent detta, av dem som föredrar socialdemokraterna tycker 70 procent så och bland vänsterpartisympatisörer menar 64 procent att det förhåller sig på detta vis.

Diagram 6 Tror Du att äldreomsorgen i Sverige skulle bli bättre eller sämre om det var konkurrens mellan olika vårdgivare?

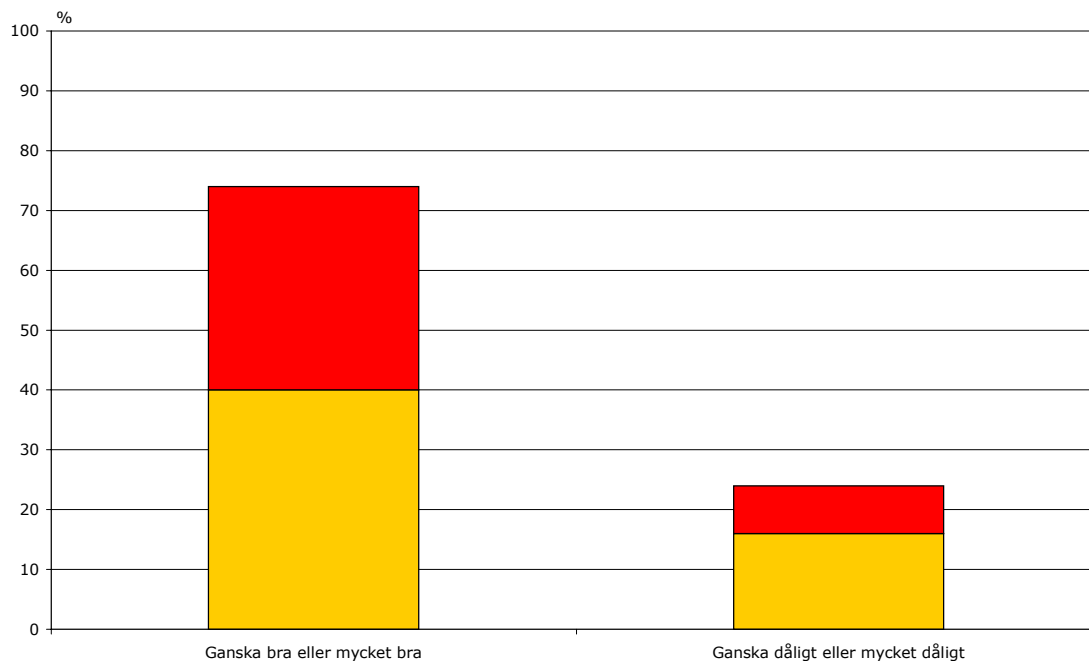

Sjukvården

Drygt var tredje svensk betvivlar att vårdplatserna räcker till alla och så mycket som nästan var tolfte tror absolut inte att det kommer att finnas vårdplatser så att det räcker. 76 procent räknar ändå med att vården kommer att vara tillräckligt god om den krävs. Generellt sett är män mindre oroliga än kvinnor, även om skillnaderna inte är uppseendeväckande stora. Knappt en tredjedel av de tillfrågade anser att det behövs mycket mer pengar till svensk sjukvård. En dryg tredjedel tror att det behövs lite mer pengar och den resterande tredjedelen anser att pengarna borde räcka till en bra sjukvård.

Tre av fyra anser att det är bra att få välja mellan vård som ges på ett privat sjukhus och ett sjukhus drivet av landstinget – förutsatt att det kostar lika mycket. Bara 8 procent anser det vara mycket dåligt.

Diagram 7 Om det kostade lika mycket. Skulle det då vara bra eller dåligt att få välja mellan vård på ett privat sjukhus och vård på ett sjukhus som drivs av landstinget?

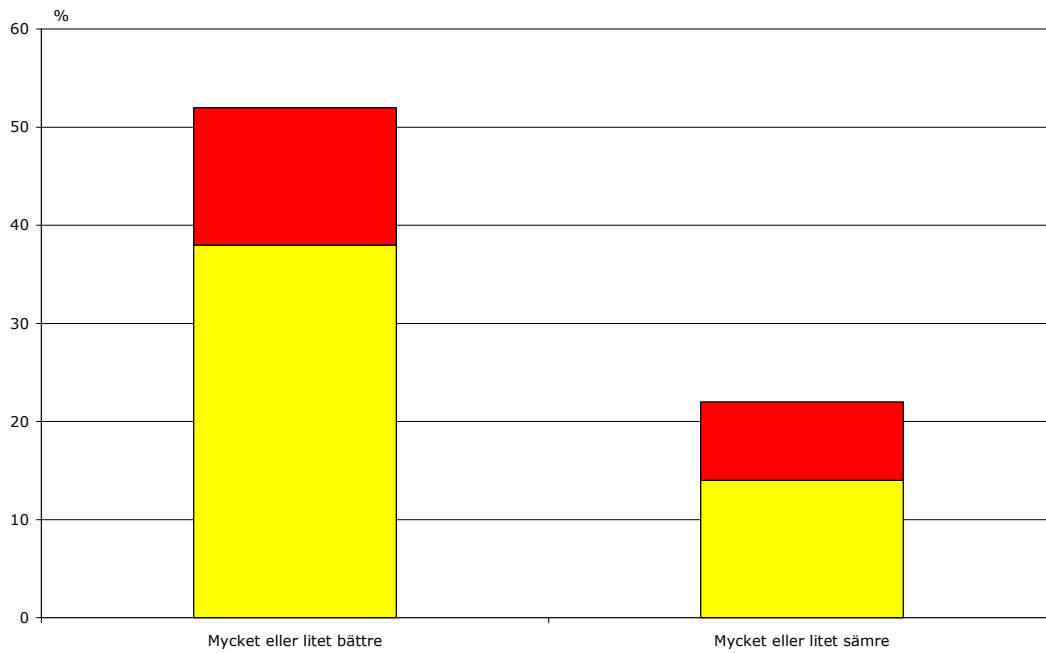

Det är särskilt intressant att konstatera att stödet för rätten att välja sjukhus är stort även bland personer som sympatiserar med de partier som hyser en motsatt uppfattning.

Tabell 3 Om det kostade lika mycket. Skulle det då vara bra eller dåligt att få välja mellan vård på ett privat sjukhus och vård på ett sjukhus som drivs av landstinget? (procent)

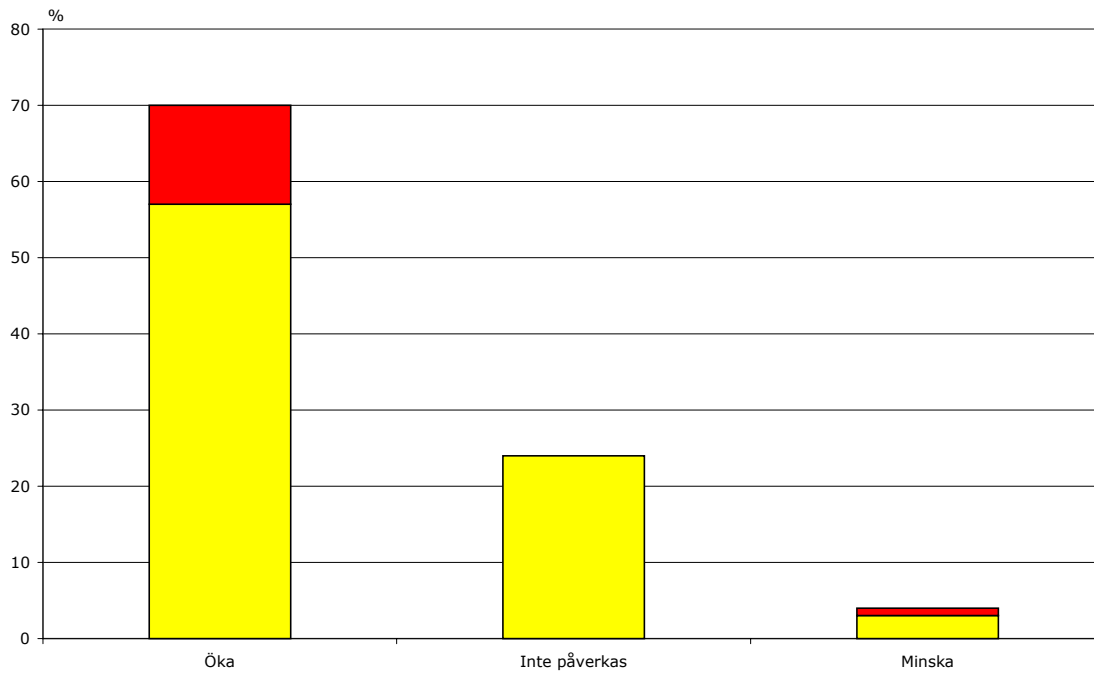
Rikspolitisk sympati	Mycket eller ganska bra	Mycket eller ganska dåligt	Vet ej
Moderaterna	92	6	1
Folkpartiet	76	22	2
Centern	85	10	5
Kristdemokraterna	85	13	2
Socialdemokraterna	69	28	4
Vänsterpartiet	53	46	1
Miljöpartiet	76	21	3

Diagram 8 Tror Du att konkurrens mellan olika vårdgivare leder till att vården i sin helhet blir bättre eller sämre? Eller blir det ingen skillnad?

Sju av tio tillfrågade tror att vårdpersonalens löner skulle öka om det fanns både privata företag och landsting som konkurrerade om personalen.

Diagram 9 Skulle vårdpersonalens löner öka eller minska om det fanns både privata företag och landsting som var arbetsgivare inom sjukvården. Eller skulle löerna inte påverkas?

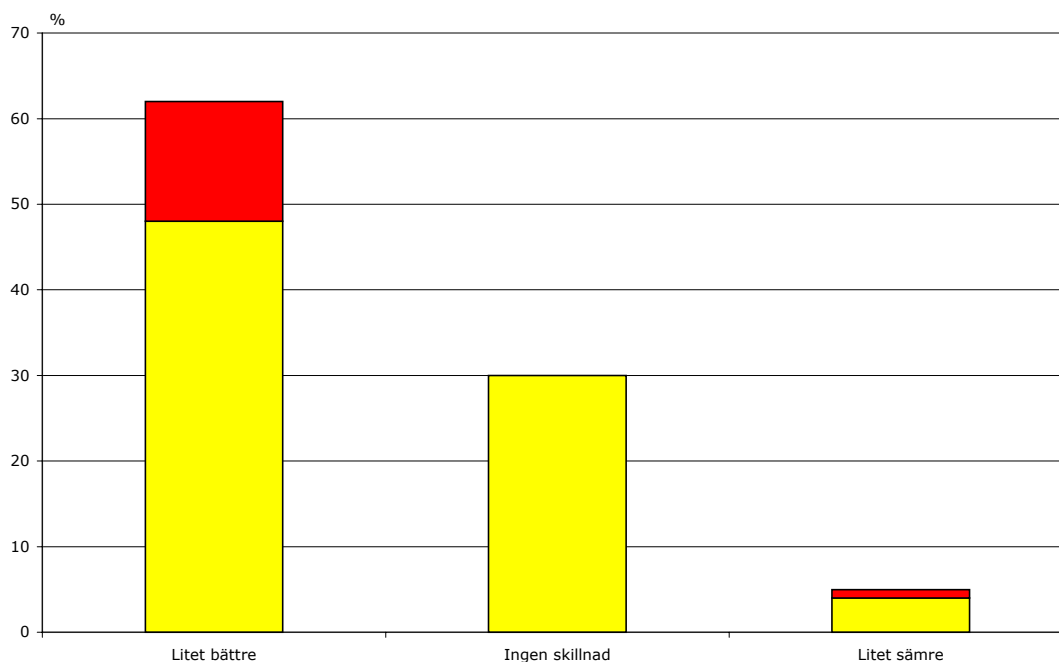
Även här är stödet starkt oavsett rikspolitisk sympati, vilket kan vara intressant mot bakgrund av riksdagsmajoritetens ovilja att utmana sjukvårdsmonopolet.

Tabell 4 Skulle vårdpersonalens löner öka eller minska om det fanns både privata företag och landsting som var arbetsgivare inom sjukvården. Eller skulle lönerna inte påverkas? (procent)

Rikspolitisk sympati	Öka	Minska	Inte påverkas
Moderaterna	83	3	12
Folkpartiet	81	3	13
Centern	72	0	19
Kristdemokraterna	79	2	19
Socialdemokraterna	66	4	28
Vänsterpartiet	65	5	29
Miljöpartiet	76	8	16

Liknande attityd i opinionen framskyftar då frågan berör de anställdas möjligheter till personlig utveckling i arbetslivet. En tydlig majoritet, 62 procent, anser att fler arbetsgivare inom vården skulle leda till att personalen får bättre möjligheter och endast 5 procent av de tillfrågade tror att en sådan situation skulle leda till en försämring för vårdpersonalen.

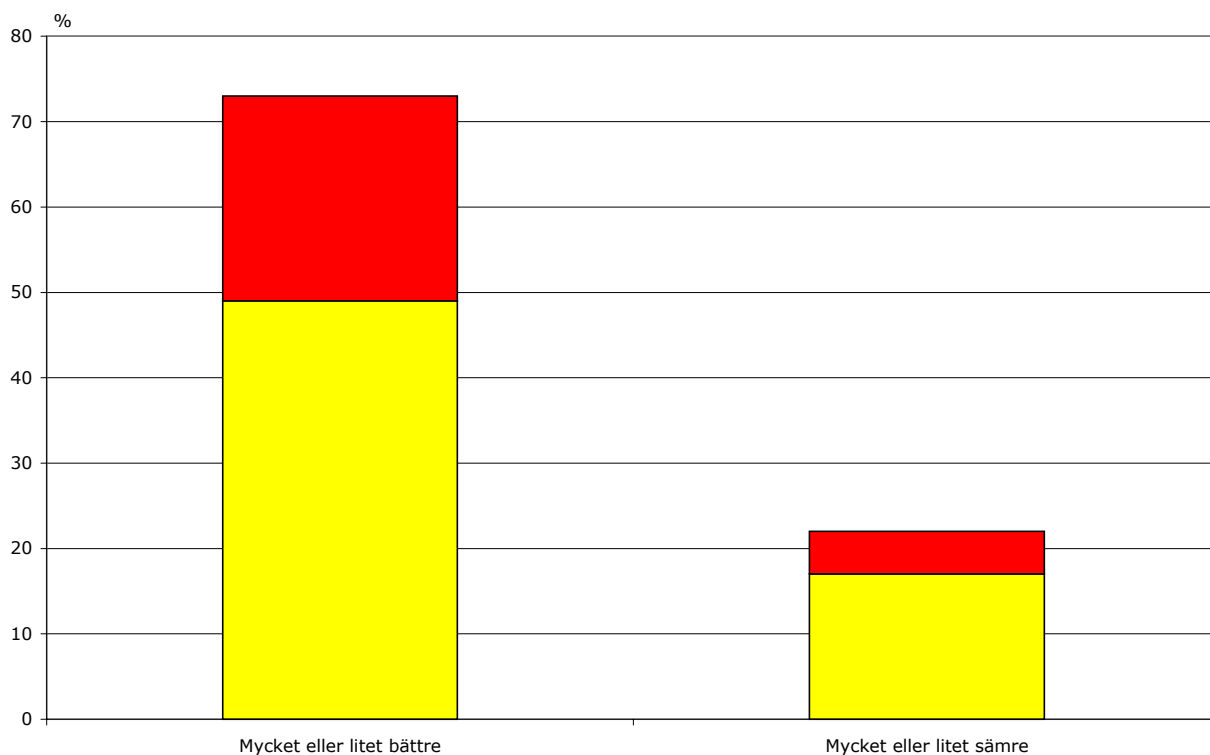
Diagram 10 Skulle vårdpersonalen få bättre eller sämre möjligheter till personlig utveckling i arbetslivet om det fanns både privata företag och landsting som var arbetsgivare inom sjukvården. Eller skulle det inte bli någon skillnad?

Skolan

Möjligheten att välja skola genom skolpengen har ett mycket starkt stöd. Tre av fyra tillfrågade anser att friheten att välja skola gör att skolorna blir bättre; var fjärde svarar att den skulle bli mycket bättre och varannan litet bättre.

Diagram 11 I många kommuner finns det friskolor. Skolpengen gör det möjligt att välja en friskola utan att behöva betala extra för det. Tror Du att friheten att välja skola gör att skolorna blir bättre eller sämre?

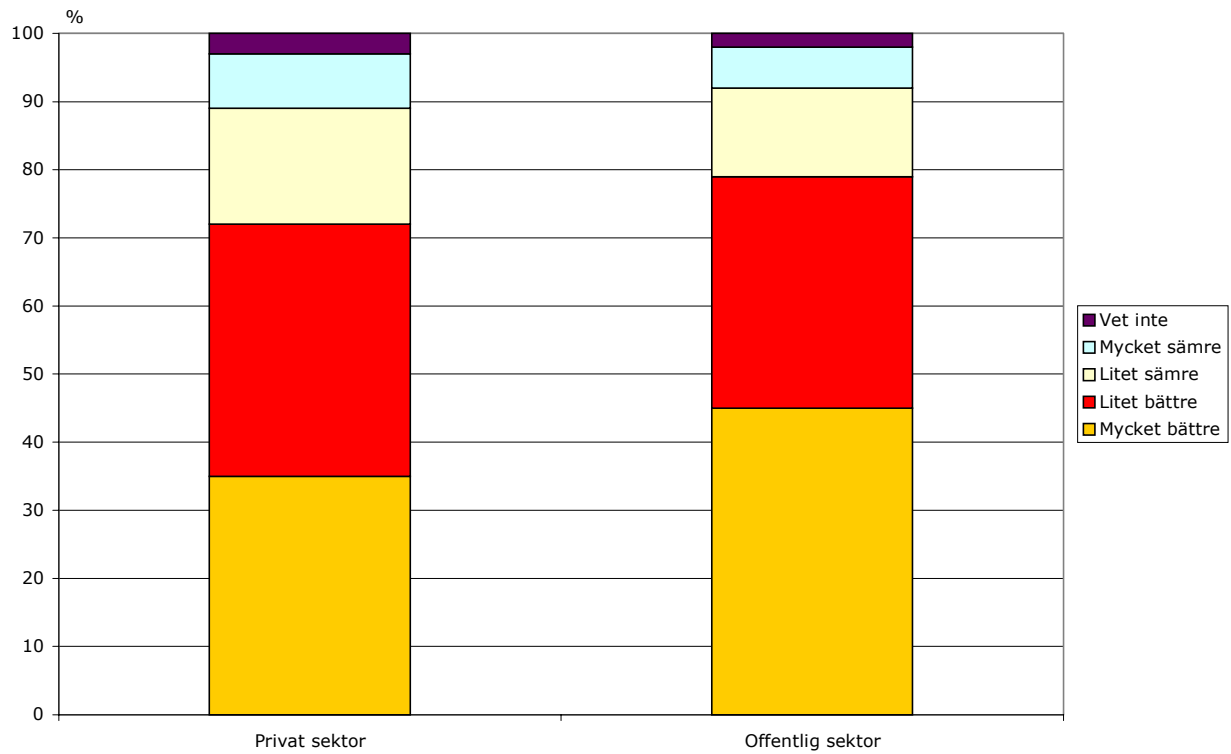
När skolpengen infördes möttes den av hård kritik. Nu har friskolorna vunnit acceptans i breda kretsar. Införandet av friskolor har visat sig bli en lyckad reform i bemärkelsen att den är legitim och uppskattad.

Tabell 5 Tror Du att friheten att välja skola gör att skolorna blir bättre eller sämre? (procent)

Rikspolitisk sympati	Mycket eller litet bättre	Mycket eller litet sämre	Vet inte
Moderaterna	86	11	3
Folkpartiet	86	12	2
Centern	78	15	7
Kristdemokraterna	88	8	4
Socialdemokraterna	65	30	5
Vänsterpartiet	71	25	3
Miljöpartiet	80	20	0

Samtidigt är det många som menar att skolpengen skulle bli bättre om den hade samma storlek i alla kommuner för alla elever. Tre av fyra hyser denna uppfattning och den är starkare bland dem som är anställda i offentlig sektor än i privat.

Diagram 12 Skulle det vara bättre eller sämre om staten tog över skolpengen så att den blir lika i alla kommuner och för alla elever?

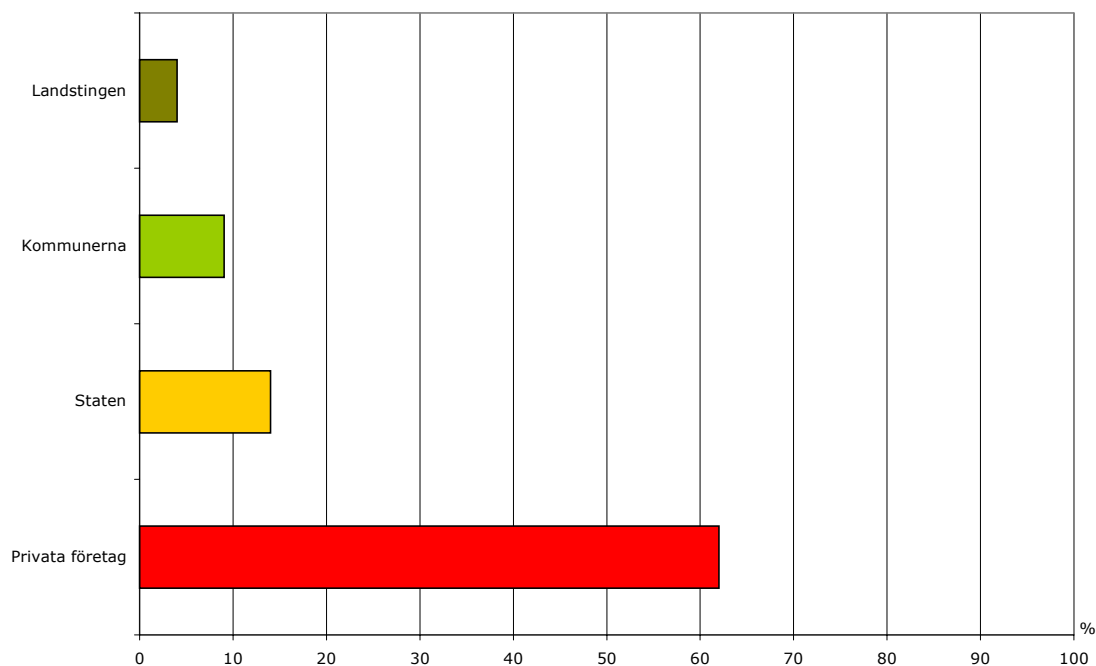
Arbetsmarknaden

Mer än 90 procent av svenskarna trivs mycket bra eller ganska bra på sitt jobb, och bäst mår man på jobbet om man bor i Stockholm. Samtidigt tycker de allra flesta att arbetstempot har blivit högre jämfört med för tio år sedan. Detta gäller för samtliga åldrar, inkomstnivåer och privat- och offentliganställda.

En stor majoritet svarar att det är de privata företagen som är den bästa arbetsgivaren; hela 62 procent. 14 procent anser att det är staten, 9 procent kommunerna och 4 procent landstingen. Hälften av de offentliganställda svarar att privata företag är den bästa arbetsgivaren. Samma uppfattning har 71 procent av miljöpartisympatisörerna, 50 procent av vänsterpartisterna och 54 procent av de som uppger att de sympatiserar med socialdemokraterna. Det skiljer sig inte mycket från dem med borgerliga sympatier; 63 procent för centerpartisterna, 82 procent för moderaterna, 64 procent för folkpartisterna och 66 procent för kristdemokraterna.

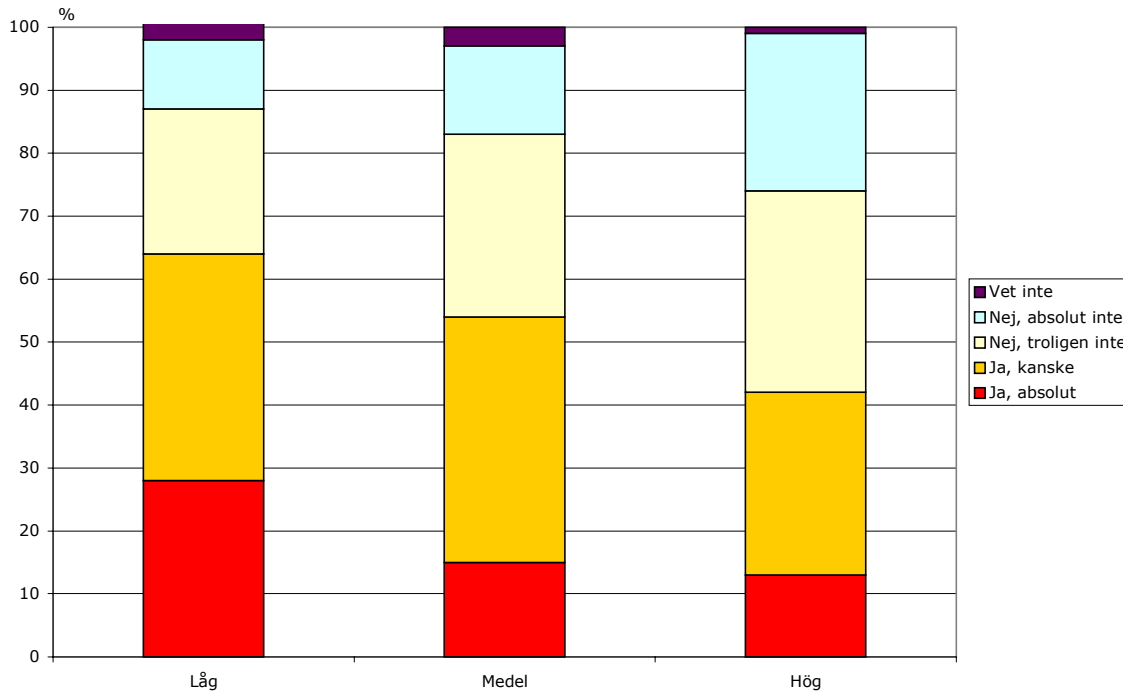
De allra flesta menar att privata företag är den bästa arbetsgivaren, 62 procent av samtliga och 52 procent av de med offentlig anställning.

Diagram 13 Vem tror Du i genomsnitt är den bästa arbetsgivaren?

Två av tre känner att det finns möjligheter att vidareutbilda sig och byta till ett bättre jobb. Låg- och medelinkomsttagare samt offentliganställda tror i mindre utsträckning än höginkomsttagare och privatanställda att de har dessa möjligheter. Stödet för ett kompetenssparande är starkt, särskilt bland låginkomsttagare. Sysselsatta i offentlig sektor är också något mer intresserade av kompetenssparande.

Diagram 14 Tror Du att ett kompetenssparande skulle öka Dina möjligheter att byta yrke

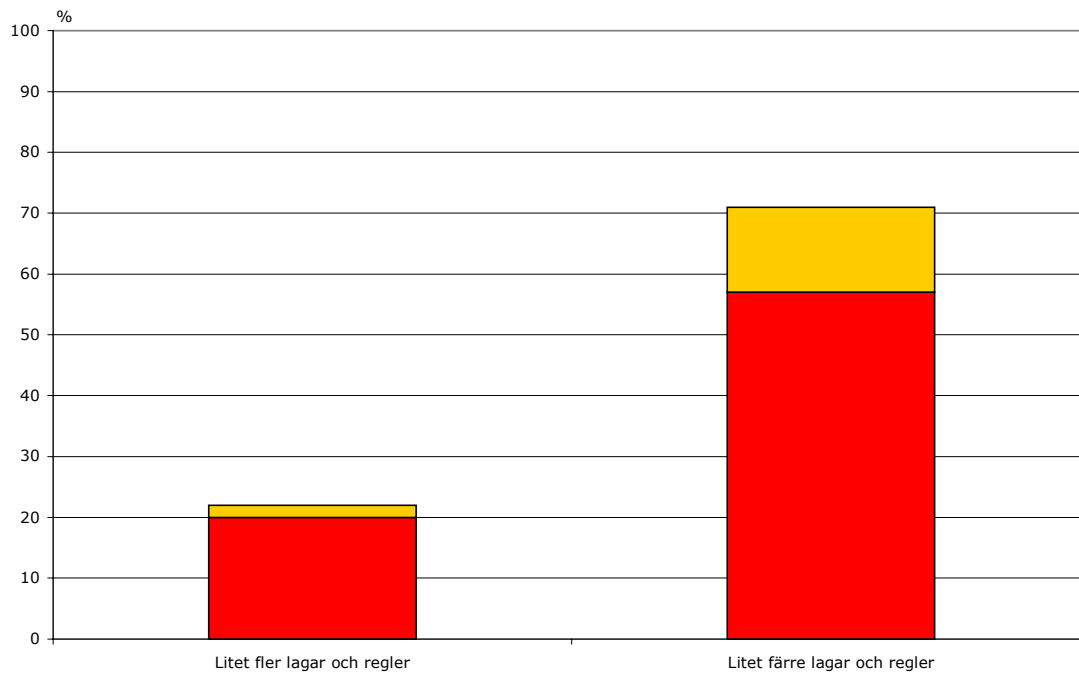

Trots det relativt starka stödet så är det bara var fjärde som kan tänka sig att sätta av en del av sin månadslön till ett kompetenssparande; 19 procent är beredda att sätta av 100 kronor i månaden och 15 procent kan tänka sig sätta av 300 kronor i månaden. Sju procent av de tillfrågade kan avstå 500 kronor eller mer per månad till ett kompetenssparande. Viljan att kompetensspara verkar vara lägre för dem som har hög lön jämfört med låg- och medelinkomsttagare; men en stor andel svarar att de inte vet hur mycket pengar de är beredda att sätta av för framtida utbildning.

Även om sex av tio tror att det skulle vara sämre om man själv förhandlade med sin arbetsgivare så vill nästan sex av tio själv förhandla om sin lön med arbetsgivaren i stället för att facket gör det. Detta låter motsägelsefullt, men lönen är en sak som ligger var och en nära och som man helst vill förhandla om själv, däremot överlåter man kollektivavtalen till arbetsgivare och fack.

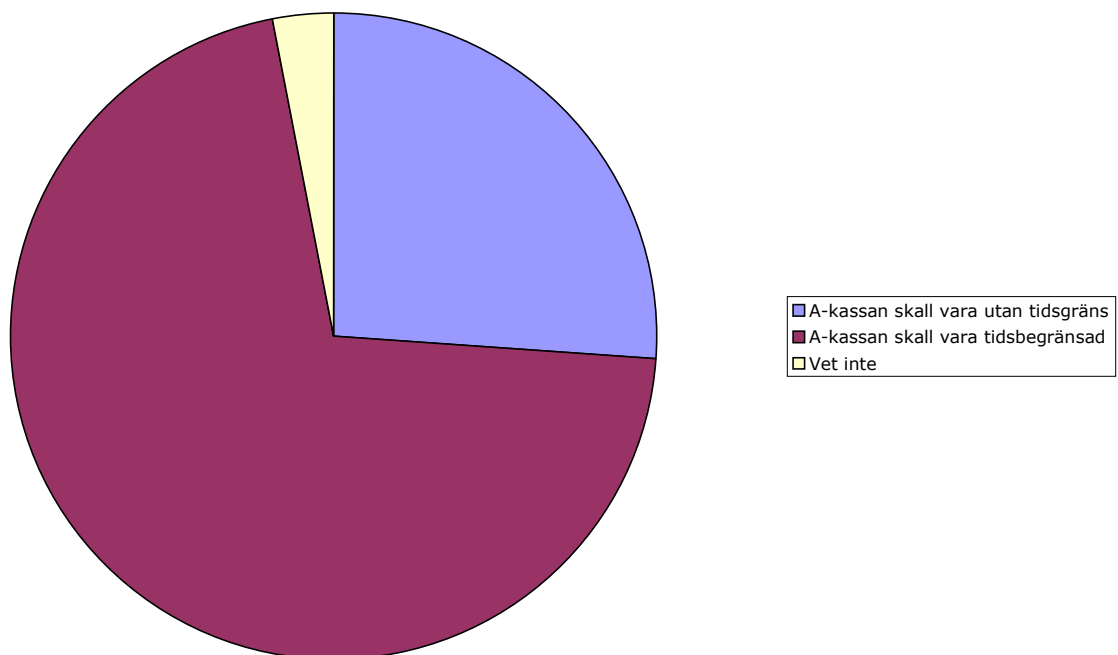
De flesta menar dock att den svenska arbetsmarknaden skulle må bättre av färre regler, även om stödet är något svagare bland de med lägre inkomster så är det fortfarande ett tydligt stöd för färre regler.

Diagram 15 Vad tycker Du om den svenska arbetsmarknaden? Skulle den fungera bättre om det fanns fler eller färre regler?

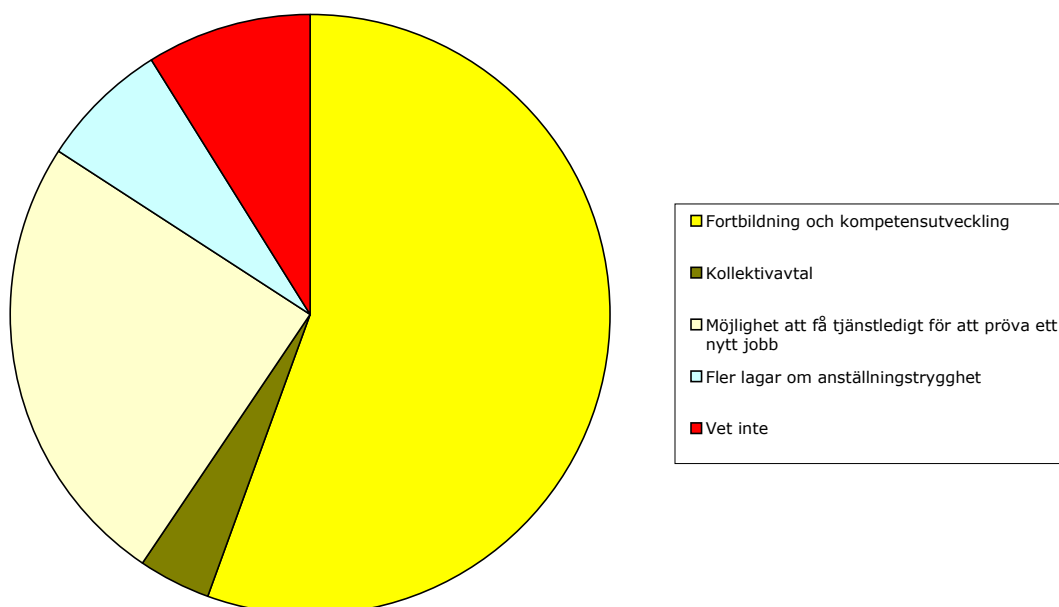
Nästan tre av fyra, 71 procent, menar att a-kassan skall vara tidsbegränsad. Och i denna fråga finns det inga större skillnader mellan olika inkomstgrupper eller partisympatisörer.

Diagram 16 Vad tycker Du? Skall en arbetslös kunna få a-kassa under obegränsat antal år eller skall ersättningen från a-kassan vara tidsbegränsad?

56 procent tror att fortbildning och kompetensutveckling är bästa sättet att minska risken för arbetslöshet, och 25 procent menar att det är möjlighet att få tjänstledigt för att pröva ett nytt jobb. Endast sju procent tror att arbetslösheten blir lägre med hjälp av fler lagar om anställningstrygghet.

Diagram 17 Vad tror Du? Vilket är det bästa sättet att minska risken för arbetslöshet?

Bilaga 1 Undersökningens genomförande

Population

Personer bosatta i Sverige i åldern 18 till 84 år.

Urval

Ett obundet slumpmässigt urval (OSU) drogs ur befolkningsregistret. Alla personer i alla kommuner och församlingar hade samma sannolikhet att komma med i urvalet.

Datainsamlingsmetod

Undersökningen genomfördes som en tele-SKOP undersökning. Metoden innebär intervjuer per telefon med de personer vars telefonnummer man kunde identifiera. I urvalet ingick dock ett antal personer som saknar telefon, har hemligt telefonnummer eller vars telefonnummer inte kunde identifieras av andra skäl. Till dem sändes en postal enkät.

Datainsamlingsmetoden innebär att urvalet indelas i en del med personer som har telefonnummer (telefondel) och en kompletterande del utan telefonnummer (brevdel).

Frågor av kunskapskaraktär har endast ställts i telefonintervjuerna.

Datainsamlingsperiod

Intervjuerna gjordes under perioden 4 och 22 mars 2001.

Svarsfrekvens och bortfall

Det i tele-SKOP använda urvalsförfarandet innebär att en namngiven person har valts.

Av telefonurvalet svarade 76 procent. Bortfallet uppgick till 24 procent. Totalt har 1.057 personer intervjuats.

Viktning

För att korrigera för eventuellt selektiva bortfall har poststratifiering gjorts med avseende på region, kön och ålder.